

Олена ШОСТКО

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

ТИПОЛОГІЯ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

До кримінологічної характеристики злочинності в цілому або її окремих видів (сфер) належить інформація про особистість тих, хто вчиняє суспільно небезпечні діяння. Стосовно корупційних злочинів із впевненістю можна сказати, що переважна більшість порушників відповідних норм кримінального законодавства залишається невиявленими. Отже, принцип невідворотності покарання для всіх осіб, винних у корупційних злочинах, не спрацьовує, що породжує почуття безкарності у таких осіб, заохочує до поширення і зміцнення корупційних практик.

Розробляючи широкомасштабні антикорупційні стратегії, програми запобігання корупції в окремих регіонах або галузях, слід чітко розуміти етіологію корупції, важливим елементом якої є морально-психологічні й соціально-рольові ознаки особистості корупціонера.

Слід зазначити, що особистість корупціонера дуже рідко вписується в класичне уявлення злочинця. Корупціонери переважною більшістю є комунікабельними людьми, легко встановлюють соціальні контакти, контролюють власну поведінку, їм не притаманні імпульсивність, агресивність, емоційна нестабільність. В основі мотивації знаходиться гіпертрофоване прагнення до задоволення матеріальних потреб, брак духовного розвитку, схильність до ризику, байдужість до інтересів інших людей, заздрисність, амбіційність, користолобство, кар'єризм, здирство і жажерливість, культ грошей та матеріальних цінностей, жадоба накопичення і влади. Все це свідчить про деформовану ціннісну орієнтацію особистості злочинця – корупціонера. Це є узагальнена характеристика морально-психологічних ознак суб'єктів корупційних злочинів. Однак найбільше ці риси проявляються у типах «звичного», «ініціативного» та «особливо злісного» корупціонера.

Типологію корупційних злочинців ми розробили, насамперед, спираючись на соціально-рольові ознаки винних осіб. Однак слід мати на увазі таке. Щодо активного підкупу (ст. 354 КК України, ст. 368-3, ст. 368-4, 369 КК України), то ці корупційні правопорушення вчиняються загальними суб'єктами злочину і згідно з міжнародно-правовими нормами належать до активної корупції. Враховуючи цю обставину можна виокремити тип активного корупціонера. У межах такого типу слід розрізняти ситуативного і звичного корупціонера (хабародавця). Перший використовує підкуп для вирішення особистих питань лише в окре-

мих випадках. Важливу роль має несприятлива проблемна життєва ситуація, яка терміново виникла. Звичні хабародавці умисно і постійно досягають певних особистих цілей або задовольняють інтереси інших осіб не за рахунок власних умінь, професійних навичок, дотримання законних процедур тощо, а шляхом надання неправомірної вигоди службовій чи посадовій особі.

Щодо корупційних злочинів, які вчиняють спеціальні суб'єкти, то винна особа відрізняється особливою соціальною позицією – наявністю владних повноважень чи виконанням службових обов'язків, без яких не можуть вчинятися корупційні діяння, тобто дії особи зумовлені її становищем у системі суспільних відносин: чим вищий її статус, тим більші корупційні ризики має той чи інший посадовець. Згідно з міжнародно-правовими документами більшість корупційних злочинів цього виду належать до пасивної корупції.

Таких суб'єктів корупційних правопорушень умовно можна розподілити на такі типи: «дрібний корупціонер» (ситуативний тип), який одержує час від часу неправомірну вигоду у незначних розмірах (крім грошей це можуть бути промислові товари або продукти) за вирішення щоденних життєвих проблем пересічних громадян. Саме з цим типом корупціонерів найчастіше стикаються громадяни.

Звичний корупціонер (представник корупційної системи). Особливістю цього типу є те, що людина не вважає себе злочинцем. Вона просто дотримується «правил гри», які склались в тій чи іншій організації, установі. Своїми діями виявляє лояльність до системи, яку інакше називають «корпоративною культурою». Вони є конформістами. Зазвичай, такі суб'єкти корупційних правопорушень діляться своїми прибутками з безпосереднім керівником (керівниками).

Ініціативний корупціонер (злісний тип) – сам створює криміногенну ситуацію, має сталу мотивацію до отримання неправомірної вигоди. Найчастіше посідає керівні посади на підприємствах, в організаціях різних форм власності, в тому числі й у правоохоронних органах, судах, органах місцевого самоврядування або представницьких органах тощо. Особи, які належать до цього типу, постійно вишукують можливості для одержання неправомірної вигоди або «продажу» своїх повноважень, хоча ініціатива щодо її отримання може мати завуальований вигляд. Такі особи прагнуть за будь-яку ціну одержати посади, є жорстокими кар'єристами. Саме вони створюють корупційні мережі і керують ними, активно просувають родичів, близьких осіб на керівні посади. Діють зазвичай через посередників.

Найбільш небезпечним типом є тип особливо злісного (політичного) корупціонера. Це особи, які обіймають політичні посади або працюють на посаді категорії «А» державної служби, незаконно й неправомірно використовують свій державний статус для отримання переваг (соціальних, політичних, економічних тощо) для себе, близьких осіб, однопартійців тощо. Від інших корупціонерів вони відрізняються обсягами і масштабністю владних можливостей для самозбагачення та отримання інших вигод. Завдяки офіційному статусу, політичному,

владному і фінансовому впливу цих осіб нейтралізується діяльність правоохоронних органів із виявлення їх злочинів, більш того, вони активно використовують останні, а також суди у своїх протиправних цілях (наприклад, у політичній боротьбі за владу, фальсифікуючи результати виборів). До цього часу жодного політичного корупціонера в Україні не засуджено.

У 2016 році було виявлено 1 974 особи, які вчинили кримінальні корупційні правопорушення. З обвинувальним актом до суду було спрямовано 2 130 проваджень, засуджено – 492 особи. Ця кількість порівняно з 2015 зменшилась на 35%. Серед засуджених відсутні службові особи, які займають особливо відповідальне становище, професійні судді, співробітники СБУ. До позбавлення волі на певний строк засуджено всього 32 особи [1].

За 1 півріччя 2017 року вперше за останні роки намітилось незначне збільшення облікованих кримінальних проваджень щодо корупційних злочинів та чисельність засуджених за них. За цей період виявлено 1 403 особи, які вчинили кримінальні корупційні правопорушення. засуджено – 307 осіб, чверть з яких звільнено від покарання з випробуванням і встановленням іспитового строку. Серед засуджених тільки одна особа 1–2 категорії, якій було призначено штраф як основне покарання. Покарання у виді позбавлення волі на певний строк отримало всього 17 осіб. Як у попередні роки, серед засуджених немає народних депутатів, посадових осіб органів місцевого самоврядування 1–3 категорії, співробітників податкової міліції та СБ України [2].

Список використаних джерел:

1. Звіт про стан протидії корупції за 2016 рік // ГО «Всеукраїнська ліга правників проти корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nocorrupt.com/content/zvit-pro-stan-protydiyi-korupciyi-za-2016-r>
2. Звіт про стан протидії корупції за 6 місяців 2017 року // Міністерство внутрішніх справ України. Статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm

Генеральна прокуратура України
Головна військова прокуратура
Національна академія прокуратури України

**ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ**

МАТЕРІАЛИ
II Регіонального круглого столу

28–29 вересня 2017 року
м. Одеса

Київ
2017

УДК 34
ББК 67.99
Т 65

Організаційний комітет:

Люлько С.П., Немашкало Р.М., Присяжнюк І.І. (голова),
Цибенко О.С., Чубко В.А., Шамара О.В.

Транскордонна співпраця: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали
Т 65 II Регіонального круглого столу (28–29 вересня 2017 року). – К.: Національна
академія прокуратури України, 2017. – 262 с.
ISBN 978-617-7500-26-0

У збірнику матеріалів II Регіонального круглого столу «Транскордонна співпраця: проблеми та шляхи їх вирішення», співорганізаторами якого виступили Генеральна прокуратура України, Головна військова прокуратура, Національний інститут стратегічних досліджень, Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького та Національна академія прокуратури України, вміщено виступи, тези і презентації його учасників.

Захід, що відбувся 28–29 вересня 2017 року у клінічному санаторії «Аркадія» Державної прикордонної служби України, було організовано з метою об'єднання зусиль практичних працівників правоохоронних органів України та сусідніх держав, експертів України та Європи, інших заінтересованих осіб у розв'язанні проблем транскордонної взаємодії.

УДК 34
ББК 67.99

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за точність наведених фактів, цитат, цифр, прізвищ тощо несуть автори.

Посади авторів зазначені на час проведення заходу.

© Генеральна прокуратура України, 2017

© Головна військова прокуратура, 2017

ISBN 978-617-7500-26-0

© Національна академія прокуратури України, 2017